

FIBintervju

Barbara Ehrenreich tog inför arbetet med boken *Barskrpad* jobb som vård- och affärsbiträde, servitris och städerska. Hon sökte alltid det bäst betalda arbetet och letade alltid efter den billigaste bostaden på varje plats. Hon begrep först inte hur hennes arbetskamrater klarade sig på sin knappa lön - själv gjorde hon det inte. Till slut förstod hon. Nästan alla hade två jobb.

MARTIN SCHIBBYE TEXT ELVINE LUND BILD

Författarinnan **Barbara Ehrenreich** – som wallraffat i låglöneyrken i USA – besökte alliansens Sverige med ett tydligt budskap:

Gör *inte* som vi

Vad vill ni att jag ska säga till journalisterna på presseminariet, frågar Barbara Ehrenreich Handels ordförande Lars-Anders Häggström och torkar sig kring munnen med tygservetten.

– De vet varför vi har bjudit in dig, det är inga problem, blir svaret.

Lunchsamtalet mellan Barbara Ehrenreich och anställda vid Handels förbundskontor har kretsat kring den svenska modellen.

– *It's amazing!* säger Barbara Ehrenreich fascinerat när Lars-Anders Häggström berättar om hur många som är med i facket, om a-kassan och föräldraförsäkringen.

Efter att ha smält intrycken, förrätten och varmrätten ställer hon frågan.

– Men hur kunde ni förlora valet?

Några längre svar hinns inte med. Hon är redan sen till mötet med pressen.

Inbjuden för att dräpa det goda exemplet: Den amerikanska drömmen.

Barbara Ehrenreich är mest känd för sitt wallraffande i låglönejobbets USA. Ett projekt som blev till bästsäljaren *Barskrpad*. Boken kom på svenska för fyra år sedan.

För att svara på frågan om det går att överleva på minimilönerna i USA tog hon jobb som servitris, städare och på varuhuskedjan Wall Mart. Ingenstans fanns det en fackförening och på alla platser var det för mycket månad kvar i slutet av lönen.

De har väntat på henne. Fem våningar ovanför Norra Bantorget, sitter journalister från alla större tidningar.

Handels hade varslat om att slå ut påskhandeln för flera stora företag. Strejken skulle om den blev verklighet brutit ut följande morgon. Men hotet resulterade i att facket fick igenom sina krav. Det är en märkbart nöjd ordförande som inleder presseminariet.

– Barbaras verklighet ska aldrig bli svensk, säger han och konstaterar med djup oro att det i Sverige finns starka krafter som vill se en regelrätt låglönemarknad. ►

Barbara Ehrenreich

Ehrenreich (f 1941.) är för en svensk publik framförallt känd som författare till boken *Barskrapad* och *Körd* (Leopard förlag). Men hon är också doktor i cellbiologi vid Rockefeller universitet. Hon har förutom sitt författarskap regelbundet medverkat i tidningar som Time, New York Times, The New Republic, Z Magazine, med flera. Hon är hedersordförande i SAP:s amerikanska systerorganisation Democratic Socialists of America. Fadern var gruvarbetare som sedermera – efter studier – blev chef på Gilette.

Barbaras berättar om en amerikansk verklighet där minimilönen ligger på 5 dollar och 15 cent i timmen. På ren svenska: 36 kronor – politisk dynamit.

► Det märks att Barbara har berättat historien om sin bok många, många gånger under de fyra år som gått. Trots att hon är märkbart trött efter ett intensivt program skär engagemanget och bitterheten genom rummet när hon talar.
– Egentligen är det bara att räkna. Dra av hyran från lönen. Men jag fick lära mig det den hårda vägen.

Det sägs ibland att vi i Sverige, kulturellt sett, är ett av de mest amerikaniserade länderna.

Men i de tv-serier vi ser jobbar sällan någon. Om arbetet, där amerikanerna tillbringar en tredjedel av sina liv, vet vi väldigt lite. Vi ser sällan bilder från de arbetsplatser där miljontals yrkesarbetande amerikaner sliter ut sig för löner det inte går att leva på. Vi läser sällan böcker om hur de fattigaste tvingas flytta över kontinenten efter jakt på jobb.

Därför blir berättelsen om en verklighet där den federalt fastslagna minimilönen ligger på 5 dollar och 15 cent i timmen. På ren svenska: 36 kronor – politisk dynamit.

Det begriper Handels som bjudit in henne och det begriper Svenska Dagbladets ledarsida, som samma morgon, varnat för henne. Enligt tidningen ger hon en ”nidbild” av USA och det låga lönerna försvaras med att det handlar om ”att få in en fot på arbetsmarknaden.”

– Det är smickrande att de tillägnar mig en ledare säger hon. Men de jag jobbade med var inte några ungdomar på väg någon annan stans. Det var folk i alla åldrar med familj som jobbat länge inom samma bransch.

När hon dagen efter, i en soffa hos den svenska förläggaren Leopard, får ledartiteln översatt för sig bryter upprördheten återigen igenom tröttheten och hon blir verkligt förbannad över den människosyn ledaren ger uttryck för.

– I argumentet finns ingen respekt för de här jobben. Det är ett föraktfullt sätt att se på viktiga arbeten centrala för vår ekonomi. De anställda i dessa yrken ska känna en stolthet och respekteras. Jag kommer aldrig mera att använda termen okvalificerade arbeten, alla

De anställda i dessa yrken ska känna en stolthet och respekteras. Jag kommer aldrig mera att använda termen okvalificerade arbeten, alla jobb är kvalificerade, alla kräver respekt.

jobb är kvalificerade, alla kräver respekt.

Hon är märkbart förvånad över att hennes bok angrips i Sverige och berättar att i USA teg högern ihjäl den.

– Vad skulle de säga, alla vet att det är så verkligheten ser ut och det är ett verkligt problem för högern att människor arbetar dygnet runt på flera jobb men ändå inte kan leva på sina löner. Arbeta lönar sig inte.

Vad har då hänt under de fyra år som gått sedan hennes bok gavs ut? Enligt henne själv har läget inte förbättrats – det har förvärrats. Andelen som lever i extrem fattigdom har ökat.

– Om man med fattigdom menar en situation där man inte kan betala sina räkningar lever 25 procent av befolkningen i fattigdom.

Mot den bakgrunden anser hon det obehagligt att den amerikanska modellen lyfts fram i svensk politik som ett föredöme. Mantrat som idag ekar genom Sverige att socialbidragstagare ska jobba och a-kassan dras in om man vägrar flytta dit jobben finns känner hon igen från USA. Det finns ett facit för den politiken menar hon:

– USA:s arbetsmarknad visar att låga ersättningssystem tvingar människor att acceptera låglönejobb vilket bara skapar fler fattiga.

Frånvaron av fackföreningar resulterar inte enbart i låga löner. När Barbara Ehrenreich beskriver företaget Wall Mart talar hon om arbetsplatsdiktatur. Hon beskriver en verklighet där de anställda visserligen tituleras som kompanjoner men behandlades som femtekolonnare. Fiender.

– När jag kom till jobbet förlorade jag alla mina rättigheter. Min handväska genomsöktes. Yttrandefriheten beskas – det var förbjudet att tala med kollegor. Mötesfriheten upphävdes. Det är dikta-

tur. När det inte finns några begränsningar av arbetsgivarens makt, i form av fackföreningar, så kommer de att gå så långt de kan.

Boken Barskrapad avslutas med att Barbara tror att det är en tidsfråga innan de lågavlönade kommer att sätta ner foten. Men vad har hänt?

– Jag gör mitt bästa för att det ska hända. Men det är inte som att spå väder. Rörelsen i USA för löner man kan leva på ”Living Wage Movement” är ett positivt tecken. En sådan rörelse hade jag inte trott skulle ta form när jag skrev boken. Jag trodde facken skulle ta den rollen.

I dagsläget har rörelsen förmått 29 stater i USA att höja minimilönen över den federala nivån. Förklaringen till segern ligger enligt Barbara Ehrenreich i att man lyckats göra frågan ”rätten att leva på sin lön”, till en moralisk fråga.

Samtidigt som Barbara Ehrenreich besöker Sverige är Ekots huvudnyhet att regeringen presenterat ett förslag som innebär att städhjälp ska skattesubventioneras. När hon får höra det kan hon inte tro sina öron.

Under arbetet med Barskrapad jobbade hon med just städning i staden Maine. I hennes arbetslag fanns en sjuk kvinna som inte hade råd med mat och som svimfärdig putsade marmorn liggande på alla fyra i ett badrummet till en stor villa. Hon berättar hur frun i huset lutade sig fram över henne och instruerade vilken borste som skulle användas just där.

– Jag blir så förbannad. Jag kan inte begripa att er regering föreslår detta. Inte ens Bush skulle komma undan med något sådant!

8 000 000

Så många brott mot arbetsrätten har Wal-Mart gjort sig skyldiga till genom att förkorta lunchrasten enligt en domstol i Kalifornien. Nu ska Wal-Mart betala sammanlagt 172 miljoner dollar till 116 000 före detta och nuvarande anställda. Men, Wal-Mart har överklagat.

2 103

Så många dollar kostar varje anställd på Wal-Mart årligen det amerikanska samhället enligt en kongressrapport. De anställda kan helt enkelt inte betala sina räkningar eftersom de tjänar för dåligt.

MARTIN SCHIBBYE STUDERAR JOURNALISTIK VID JOURNALISTHÖGSKOLAN - JMK I STOCKHOLM. **ELVINE LUND** ÄR FOTOPRAKTIKANT PÅ FIB.

”I OECD (2006) visas att möjligheterna till inkomströrlighet för lågavlönade i olika länder är negativt korrelerad med hur många som har låga löner. Rörligheten ur låga löner är minst i Kanada, Storbritannien och USA, vilka är länder med hög förekomst av låga löner samt Frankrike och Tyskland.”

LO-rapporten *Vem vinner på lägre löner?*